

Егор МАКАРОВ,
педагогический наука кандидата.

Биллиилээх

1918 г. Чычмаахха церковнай-приходской огукуолана
тарбиты, кэллн үүрүлүн Чураачы 1 Кылаастаах огуо-
лутыгыр саллаабыта.

Бийэтин үөрэжин салтмыр уонна фольклорнай маты-
нааллары хомуйууга аһаан бэлэмнээр туһуттан
311 сыл тохосуһууга Дьокуускайга көспүтэ.

П. А. Ойуунускай ыгырытыынан Боло Тыл уонна
культура институтугар малайша научнай сотрудинны-
ынан илииллэн фольклорнай хомуурунньука үлэһэни-
ин садалаабыта, ити хомуурунньуга «Прошлое якутов
до прихода русских на Лену» (урукку саха уокуругун
сигаларын үлүһэниирэни) диэн аатынан бүтээтэниэ
тихсыбыта.

Филиппол Василий Иннокентьевич — колхоз бирабылдын председатели, 1910 с. төрүүх, үөрөз сөөдө, колхозтук эмгект баар, докумуоннарга илин батгыр киби этэ. Кили Таба Баалы ардаа багыр илах сөөлү ферматин туттарбыта, бөһүөлөги уолбат уулаах үөрү күлүүн кытылатыгар олохсугарга уолсай мушбах-ха уураах ылынарбыта. Кэргэнэ Маарыйата сым-хотуу, кызыгыс үлэниг дьахтар этэ. Бастакы оолоро өлүтөлзөбүттэрэ. Кэлиня Федя дини уол төрөөн баран тыгатынан ыалдын орто лойдугтан барбыта. Филипполтар алта биригэ төрөөбүт бырааттыктар оолорон аастылар. Василий Иннокентьевич Эрүүсэ Гоголева дикен эдмийилээрэ. Бэрт сым-хотуу, нууччалыы-сахалыы наадатын быһаарсар дьахтар этэ, ким-халы ичин-на партияга киирбитэ. Кэргэнэ Мотсоску Миктейдинни огото суох бууланнар донтон уол одону ылан илпүттэрэ. Дима дикен аат-табыттара. Ол Дмитрий Дмитриевич Гоголев 1942

1949 с. Сэвэн Илэновиче археолог А. П. Окладников
Өлүнүстэргэ историко-археологический экспедицияда
илүүнүмүз үлүстүгүз илүүнүмүз, билим илүүнүмүз
Түксингэ дээр бээр үлүүнүмүз сүлүүнүмүз.

С. И. Боло 1948 сил өт айны 18 күнүгэр Дьокуускай куоракка өлбүтэ.

Этнограф-фольклорист бышмытчан Дмитрий Илалович Дьячковский—С. И. Боло хайдахтаах курдук дуулуурдаахтык, наукара уонна фольклорга идэтийээч бышмытчан иэ сүрүөттөн масан үлээбэитин П. А. Ойуунускай, Г. У. Эргис, академик А. П. Окладников үрдүктүк сыаналаан тураллар. Личность бышмытчан Сэһэн Боло олус нүтэриэтиннэй алауу озорбут киһи. История ситимин уонна былырты кымыр эгэлэрин тардымаларыгар кыпирар суолу-ниһи көрдөөбүт бары кыһалбатын биир сөбүстүмүлээхтарынын бииргэ сүкүсүбүт киһи буолар. Кыраайы үөрэтээччи И. Д. Новгородов, А. П. Окладников, Г. У. Эргин, Г. П. Башарин кытта биир сибээстээхтик үлээбэит, доһордоспут эбит. Өлөөннөрүс устун археологическай экспедицияга сылдьан норуоту былыргыты билээччилэри-көрөөччүлэри үтүктүк көрсөн кыһастаабыт.

С. И. Боло олохын сорох кэрниктэрин, кыраайы үөрэтэр музейдар үдэлэрин сэтгэмээтхик тэрийһигэ илэс-
бытын туһунан сүрүн өйдөбүлү Петр Винокуров киин
туһунан сүрүйдүт киингэтигэн билээбит. Ити олус наа

далаах хаймсахны хайа эмэ өртүнэн кэмгээр, дургит-
тэр база сананин салайталан, С. А. Попов—Сэмэн Ту-
мат Гуманитарнай шинжийн институтун архивыбыг
караллан суугар Сээн Болон сорох диванктэрин кыта
билснэ сурутта.

Олору китта хайиат ааваччыналары Сээнэ Боло 90 сааһа туолуутунан сибээстээн ытыллыхтаах научнай-практической конференцияны көрсө билиһинирэкипит.

УЛУУ КЫАЙЫ 50 СЫЛЫГАР

Тоголевар урукчута Бөлөнүүсүй наймалзгын дьоноро. Үс быралтышлар, бари хос айттахтар: Могооску Минтерэй, Мыксымыл Мэхээлэ, Бүтэһа Бүтүр, Мыксымыл Мэхээлэ Дария Михайловна Тоголева дзэн соботох ололооро, сикетэре этэ. Чураачыга олообута. Киикитэи спорт маастара Проша Шестаков төрөбүтэ. Оттон Бүтээһэ Бүтүр быһаччы сизэ — аан дойдутаагы кылаластаах спорт маастара Вася Гоголев. Аны Васиный Филиппов Александр дзэн балта Клязккитэ Гаврил Яковлевна кэргэн тахсыбыта, жибэх ололоох буолуохтаахтар. Василий Иннокентьевич 1942 сыл атырдык ыйыгар армияда ыгырыллан баран, 1943 сыл күлүн тутарга Хараков куораты ылыы өһүн кыргыһымыга ксбүтэ.

Керкин Егор Гаврильевич—1920 с. төрүүх. 1942 жыл бзе шыгар армияда шыгармалар, ити жыл алтынныкта елбүз. Началалый оокуулапна бүтүрүптө уонна колхозка от-мас үлөһтө этэ. Икки эбэлэктэре. Бирэ Тирин Окудүүнэ, иккинэ Хочута Окудүүнэ.

Лебедев Петр Гурьевич—1918 с. төрүүх. 1941 сыл
от ийгарт нэгэрлэллүкт уюнна 1942 снага албүт. кө

рүү-бичигчингээс буулга. Огодоор эрхэнхитгэлээрн-пани-
лэрингэн субуя-субуяа күнү баяа истааннар саһарарга
түргэниик сэгсгяхтарын сөг.

Бэлэгийн республика үгүс улуусгарыгар саһарар каз-
ник тарданан эрэр. Ылаһын Таалти улуубутар сыл то-
рус ийһөн түмүгүнүн 63 киһи нарыйда, ити иһинки
сыллардааһар лаппа элбэх. Ортон бийһи улууспутугар
аһпыт сыхаа 40 киһи маддыабыт аһыт буолларына,
бийһагы сыл тобус ийһагар 40 киһи халтаргыта бу-
луһтэннэ, ити аһтэн аатынныага 13 киһи нарыйда.
Саһарта сыхаабыт туһуттан манньк сүбэлэри бээр-
бей-

- айнаххыт нэнинэ илнэгитинь мымалаагн суурун;
- ууву, үүтү өртүтэн барам нһнэ;
- саһарардаабыт дьонгон тэбэ туттун;
- үкүөл, прививка мларгыһагар биирдэ туттуулар

(одноразовой) шприцтарынэн туһанын.

Барым хаан нэнүм эмнэ бэрдүттэ.

Ирина ФИЛИПОВА,
инфекционист-врач.

мүлүбүт сарэ биллибэт. Олох тулаайага, ол иһин мал устуя сылдыра, оскуолага үөрэммитэрэ. Бөтүрүүс дини аттыырбыт. Доруобай этэ, иилдэр дини билбэтэ. 1938 сыллаахха Ырыаһыт киниһа Александраны көргөн ылыта уонна бибихэ дьукаһ кэлбиттэрэ. Ол сит олус тибкилээх, ситкилээх саас буолбута. Онон оту-маны бэлэмнээһин, ойбону алаары, сүөлүнү уулатыы кини иһитин иһинэи барара. Бөтүрүүс бөбүөскэ тутан баран көргөһүттэн аттыһаагы иллалыттан сыммыт атылалаан сиргэ көрдөсүт. Утары уукаллара суох буолан, үрүү чааныыкка атастаһарга сүбэлээбэт. Ону көргөн чааныыкы харыһыан буолууммутах. Онон дьаһтыттан арахсарыгар тоҕо-хана аһаан барбатах. Арахсалларыгар көргөнэ итаан-сонгоо атаарбыт сурахтаага. Муну сатаатар, оролоро да суога.

Гоголев Василий Петрович—кинн, бастаки «Өйлөбү-
нүн» кинигтэ килдэрлилтөхтө. Үнүскэ киирэр нин
диз эрмөбөн. Бастаки кини сылтан бирдэстэриг
армыяда шыгырлытыт булуохтох. Доруобай, кин-
из көрүгүзөх, изгүзө суох эдэр кини. Атын издилэ-
дьонно этилэр. Аталара хараарынан мөлтөх, үлэни-хамна-
ны кыйбат кини буолан, өр колхозка киирбөккэ оло-
буттара, ас-үөл өртүлүн олус хатымнара. Кини Кат-
юнна Даша дин балтылардааба. Көһөрүлүүтэ хоту
киирэн бараан, дойдуларыгар эргиллбөтөхтөрө. Арай
салмай отох уоллара, кыратыгар марилах Ньукүлай-
дара, орлон кини-хара буолан, ободонон-урууланан
Чурапчыга олорбута ыраатта. Бастаки уолун убайын
кэриэтингэр Василий дини ааттаабыта спортсмен бөрдү
буолан бар-саарга атырда. Ол Василий Гоголев, би-
лэбит.

Захаров Евсей Дмитриевич—1924 с. төрүүх 1942 сэл
агьардах ийин 21 күнүгэр илгэрлэлэбит уонна 1944
сыл олунньу 4 күнүгэр Псков уобалаһыгар сэриннэлэ
сиддьан сурдык тыһаа бьетыбыт. Новоскольникове-
скай оройуон Мошна дэриэбинэтигэр көмүлүбүт. Сэт-
тэ оролоох маага ортокулара, 7 кылаас үөрэхтээбэ.
Евсей дыа кэргэн эрэминитэ этэ. Того диттэххэ, Мин-
тэрэйдээх үс кыыстары салаанк марынттан албуттэрэ.
Улахан уоллара Махмат бастакы ыкырымга барбыт.
«Өйдөбүннүк» киинигэ киллэриллэ ална, үһүскэ кэ-
тинэл көрүлүк. Минтэрэжтээх хоту көһөрүлүүтү
барбытлара, ол дойду усулуобуйатын тулуйбанка, апа-
лара өлөөхтөөбүт этэ.

Мария-НИКОЛАЕВА,
ТНУЗ ВЕТЕРНА,

Бүлүү куората.

● ДОРУБУНА МУННУГА

САҒАРАР ЫАРЫЙТАН СЭРЭТЭВИТ

Улууэка саһарар мартын-хүүскэ тэнийэр куттала уес-
кэтэ Кэни айурулунан тарданар буолан, сыстыган-
нанх мартыналар ахсааннарыгар киирсэр. Ыалдьыбыт
күһү сүрүбэ көбөр» сэннэтэ суох буолар, сыптарылар,
муһуну хаала кэлэр, онтон сыһа тириэтэ, харага, имэ
саһаран барыар, быары улаатар. Маһыаха күһү биара
сүлүбүө, ыараханынх хантарбыт күһү өлүү сөл.

Ыларыңагы бастагы үнүттөн, сабара, яна да даңа
буулардагы, ырынын тарбагыны бышыгынан ба
лынара көрдөргө охсулдуохна. Вирс уу, анык,
туттар мал-сал өнүгө тарбаар. Халык, энкей уу-
та, ырыңагы кытта анык бери анык суу-
ка эре түпкүт аныкты сыйта. Орду түткүк
үнүттөн уон икитигэр дээр сыйта дээр, ох-
ду ороло халыктар. Билиги ыныр эр-
үдүбүт, кыткы тарбагыга ыры турууттар сү-

